

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรน้ำถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกหมู่เหล่า และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศ มีความผูกพันกับน้ำและความจำเป็นต้องใช้น้ำเพื่อความเป็นอยู่ในการดำรงชีพ การสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งให้ประชาชนหรือประเทศใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ตลอดทั้งปี ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพ แม้ว่าภาครัฐจะยอมรับว่าการจัดการทรัพยากรน้ำจากการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำนี้ จะทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความเป็นอยู่ของประเทศชาติโดยรวม (สำนักงานพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต, 2534)

เมื่อแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนสมัยใหม่ได้ก้าวเข้ามาสู่สังคมไทย ในช่วงทศวรรษ 2490 การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ความก้าวหน้าของประเทศ และเป็นความสำเร็จของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น นับตั้งแต่มีการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่แห่งแรกเกิดขึ้นมา (เขื่อนภูมิพล) ที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคารโลกในปี พ.ศ. 2495 ภายใต้แผนงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จึงก่อให้เกิดโครงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เกิดขึ้นอย่างมากมายในช่วงเวลาที่ผ่านมาในยุคของการสร้างเขื่อน โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 – 2524) เป็นต้นมา

นโยบายการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศมักอ้างถึงวัตถุประสงค์หลักของเขื่อน คือ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภค การผลิตกระแสไฟฟ้า การคมนาคม การเพาะเลี้ยงสัตว์และการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้สำหรับในภาครัฐ ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญของระบบชลประทานและการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นหลัก

ปัจจุบันการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตามต่างได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อชุมชนและครัวเรือนเกษตรกรในท้องถิ่น ผลกระทบที่ชัดเจนและเห็นได้ชัดมากที่สุดก็คือ การสูญเสียที่ดินในบริเวณที่ตั้งเขื่อน ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้ในทุกขั้นตอนของวิถีการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในฐานะของแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งทำมาหากิน และแหล่งวัฒนธรรมประเพณีทางสังคม (สุกสิทธิ ศรีสว่าง, 2545)

แม้ว่ารัฐบาลเองจะมีเจตนาดีในการสร้างเงื่อนไขเพื่อเป็นการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความเจริญ มีการเร่งก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการลงทุน การพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรม แต่เมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นสภาพที่วิกฤติ คือ ในขณะที่รัฐบาลกำลังนำนโยบายมาพัฒนาอยู่นั้น กลายเป็นว่าเมืองก็ยังเจริญขึ้น ชนบทกลับย่ำแย่ลงทุกขณะ ปัญหาของชาวนา เรื่องผลผลิต ความยากจนต่าง ๆ ยังแก้ไขไม่ได้ มาตรการที่ใช้วัดไม่ใช่ความเจริญทางวัตถุ หากแต่สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาที่ แดกสลาย ขณะเดียวกัน มีกระแสความคิดหนึ่งที่มาจากระดับล่าง จากนักวิชาการที่คลุกคลีอยู่กับสภาพความเป็นจริงในชนบทส่งเสียงร้องขอความช่วยเหลือของชาวนาในชนบท ผู้ซึ่งกำลังล้มลุกพินาศแห่งความยากจน อุทกภัย การเอารัดเอาเปรียบ ได้หลากลับเข้าสู่หมู่บ้าน ภัยแห่งแสงกำลังแผดเผาอีสานอย่างรุนแรง ทรัพยากรธรรมชาติกำลังร่อยหรอลงภายใต้การผลาญของคำว่า พัฒนาซึ่งชาวนาไทยกำลังประสบกับปัญหาอย่างหนักหน่วง ที่รอคอยการแก้ไข (ประเวศ วะสี, 2532)

ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่า นโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศในระบบทุนนิยม ทำให้ภาคเกษตรอ่อนแอลง การปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า ได้สร้างปัญหานานัปการแก่ชาวนา ผลผลิตและราย ได้จากการทำเกษตรกรรมไม่พอต่อการยังชีพอันเนื่องมาจากโครงสร้างการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม ระหว่างสินค้าเกษตรกับสินค้าอุตสาหกรรม ชาวนาโดยทั่วไปยังต้องประสบกับปัญหาความไม่มั่นคงและความเสี่ยงอย่างมากในการผลิตเนื่องจากความไม่แน่นอนของฤดูการและตลาด อันเป็นตัวแปรที่ชาวนาไม่สามารถควบคุมได้เลย ในสภาพการณ์เช่นนี้ชาวนามีวิธีการขยับเคลื่อนเศรษฐกิจของครอบครัวไปได้อย่างไร ที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้โดยแทบมิได้เรียกร้องหรือสร้างปัญหาใด ๆ ให้แก่สังคมส่วนรวมเลย และตรงกันข้ามในสภาพการณ์ที่เศรษฐกิจไทยประสบปัญหาวิกฤติ(พ.ศ. 2540)ที่ผ่านมามากการเกษตรของชาวนากลับเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยผูกภาคการผลิตอื่นๆ ไว้ ในท่ามกลางแรงบีบคั้นทางเศรษฐกิจอันเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่หนักหน่วงและยากต่อการเยียวยา(มณีมัย ทองอยู่, 2546)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่นำมาใช้ก็ไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชนบท ไม่สามารถแก้ปัญหของประชาชนได้ ผลที่ออกมาก็คือความล้มละลายทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท และความล้มละลายของสถาบันครอบครัว และทำลายชีวิตชุมชนลงไป ชาวนาจึงจำเป็นต้องแสวงหาทางเลือกด้วยตัวเอง

อนึ่ง จากสภาพปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นของการพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะเวลาที่ผ่านมาดังกล่าว ส่งผลให้การพัฒนาประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชนบท ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

โดยได้มุ่งเน้นการพัฒนาสภาพสังคมให้มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green Happiness Society) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของยุทธศาสตร์การดำรงชีพในการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติทั้ง มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาในมิติของสังคมนั้นมีทุนทางสังคมซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันทำกิจกรรมบนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน และมีวัฒนธรรมอันดีงาม โดยรัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาวิถีความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมชนบทและหมู่บ้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งจะเน้นหนักในเรื่องการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการสร้างระบบสาธารณสุขไปทุก สาธารณูปการต่าง ๆ โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (นิรันดร คำนุ, 2548)

เพราะเหตุนี้ จึงทำให้ชุมชนและครัวเรือนเกษตรกรต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตไปตามสภาพแวดล้อมจากนโยบายรัฐในการพัฒนาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม กฎเกณฑ์และรูปแบบโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ มีความแตกต่างไปจากเดิม ตลอดถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงปัญหา จึงมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นและที่เกิดขึ้นแล้ว โดยมีหลักการในการแสวงหาทางเลือกหรือวิธีการในการหาทางออกในการดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงนี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอันซับซ้อนอย่างมีความสุขและสามารถทำหน้าที่หรือบทบาทในฐานะสมาชิกของสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยอาศัยความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน/ทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนเงินตรา และทุนทางสังคม นำมาใช้เป็นยุทธวิธีในการทำกิจกรรมและใช้เป็นยุทธวิธีในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดโดยการสร้างงาน อาชีพ กิจกรรม หรือสร้างรูปแบบวิธีการต่าง ๆ อันหลากหลายโดยอาศัยทรัพย์สิน/ทุนที่มีอยู่นั้น มาสนับสนุนในการประกอบอาชีพอย่างชาญฉลาด เพื่อความอยู่รอดของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนและมีความเป็นอยู่ที่ดีในการดำรงชีพภายในครัวเรือนและชุมชน

การศึกษายุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรนั้น เรามีได้มองเกษตรกรว่าเป็นเพียงเหยื่อของกระบวนการพัฒนาเท่านั้น ถึงแม้กระบวนการพัฒนาที่ผ่านมามีทำให้เกษตรกรต้องสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทำให้ความสามารถในการเข้าถึงและควบคุม

ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานชีวิตที่สำคัญลดน้อยลง รวมทั้งทำให้เกษตรกรต้องตกลงอยู่ในสถานการณ์เสียเปรียบของระบบตลาด แต่ในขณะเดียวกัน ในสภาพการเช่นนี้ เกษตรกรที่เสียเปรียบเหล่านี้ ก็พยายามค้นคว้าวิถีทางที่จะนำพาชีวิตและครอบครัวให้อยู่รอดได้ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ อย่างหลากหลาย มิใช่ในลักษณะของเหยื่อที่อ่อนแอ หรือผู้ยากไร้ที่นำสงสาร แต่กลับทำให้ชาวนาเกิดความเข้มแข็งและกล้าหาญ ในการตัดสินใจต่อการเข้าไปสู่กิจกรรมหรืออาชีพต่าง ๆ โดยอาศัยทรัพย์สิน/ทุนที่มีอยู่ ภายใต้ความเสี่ยงต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้

อนึ่ง จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษายุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ ว่า พัฒนาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ มีความเป็นมาอย่างไร อะไรเป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ และยุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นอย่างไร ทั้งนี้ก็นำมาผลจากการศึกษาครั้งนี้เสนอต่อหน่วยงานของรัฐหรือสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทราบ และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการวางแผน การบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหา การพัฒนาทรัพยากรและการดำรงชีพที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ สืบต่อไป

2. ประเด็นคำถามการวิจัย

- 2.1 พัฒนาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ มีความเป็นมาอย่างไร
- 2.2 อะไรเป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์
- 2.3 ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์
- 3.2 เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์

3.3 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณ
เขื่อนอุบลรัตน์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

4.1 ทำให้ทราบพัฒนาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในชุมชนบริเวณเขื่อน
อุบลรัตน์

4.2 ทำให้ทราบเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณ
เขื่อนอุบลรัตน์

4.3 ทำให้ทราบยุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณ
เขื่อนอุบลรัตน์

5. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาพัฒนาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนใน
ชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชน
บริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ และยุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อน
อุบลรัตน์ โดยใช้พื้นที่ศึกษาวิจัย คือ หมู่บ้านโลกกลาง ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัด
หนองบัวลำภู ซึ่งเป็นหมู่บ้านครัวเรือนเกษตรกรที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เข้มแข็ง สามารถแก้ไข
รับมือ และปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ก่อนสร้างเขื่อนอุบลรัตน์จนถึงยุคปัจจุบันที่มีการ
สร้างเขื่อนเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งการเกษตร การรับจ้าง
การแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลา การเย็บผ้า และการประมง เป็นต้น โดยเป็นพื้นที่ของครัวเรือนเกษตรกร
ที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการปรับตัวจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต โดยสามารถสร้างยุทธศาสตร์
ในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์ได้เป็นอย่างดี โดยใช้ทุน/
ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเป็นเครื่องร้อยรัดคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ในการ
สร้างวิถีชีวิตการดำรงอยู่และการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและให้การสนับสนุนจาก
หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

6. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

6.1 ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง วิธีการในการแสวงหา
ทางเลือกหรือวิธีการในการหาทางออก เมื่อครัวเรือนเกษตรกรประสบพบเจอกับปัญหาต่าง ๆ
เพื่อให้ตนและครอบครัวดำรงอยู่ได้ โดยอาศัยปัญญาความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน/

ทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนเงินตรา และทุนทางสังคม นำมาใช้เป็นยุทธวิธีในการทำกิจกรรมและใช้เป็นยุทธวิธีในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดโดยการสร้างงาน อาชีพ กิจกรรม หรือสร้างรูปแบบวิธีการต่าง ๆ อันหลากหลายโดยอาศัยทรัพย์สิน/ทุนที่มีอยู่นั้น มาสนับสนุนในการประกอบอาชีพอย่างชาญฉลาด เพื่อความอยู่รอดของครัวเรือน เกษตรกรและชุมชน

6.2 ครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในหมู่บ้านโลกกลาง ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งมีวิถีชีวิตในการดำรงชีพภายในครัวเรือนและในชุมชนด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

6.3 การดำรงชีพ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เป็นชุมชนกับทรัพยากร โดยมนุษย์ใช้กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม สร้างเป็นวิถีชีวิต และถ่ายทอดออกมาสู่รุ่นหลังต่อไปอย่างเป็นระบบ จนกลายเป็นแบบแผนการปฏิบัติและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป โดยทางการศึกษาเรียนรู้

6.4 ชาวนา หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก หรือคนที่มีอาชีพปลูกข้าว โดยชาวนาในที่นี้หมายถึงชาวนาในชุมชนบ้านโลกกลาง ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานหนัก ทำงานตากแดด ตากลม ตลอดทั้งวัน และเลิกงานในยามค่ำ เป็นผู้ที่มีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นกระดูกสันหลังของชาติ โดยอาชีพทำนานี้เป็นอาชีพที่ได้มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนมาถึงปัจจุบัน

6.5 ทุนทางสังคม หมายถึง คุณค่า วัฒนธรรม คุณธรรม ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชน ในการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคม โดยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม สร้างความเข้มแข็งมั่นคงขององค์กรชุมชนของประชาสังคมและของสังคมโดยรวม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของคนภายในสังคม